

Gál Csaba ny. ezredes:

KATONAI ÉS HADITECHNIKAI HÍREK, INFORMÁCIÓK A NAGYVILÁGBÓL

NAGY-BRITANNIA NORVÉG HADITENGERÉSZETI CSAPÁSMÉRŐ ESZKÖZÖKET VÁSÁROL

2022. november 23-án az északi országok (Dánia, Észtország, Finnország, Hollandia, Írország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia és Svédország – Northern Group) védelmi miniszterei Oslóban – pontosabban az Oslo-fjordban tartózkodó brit Queen Elizabeth repülőgép-hordozó fedélzetén – megbeszélést folytattak a térségben Oroszország ukrajnai inváziója következtében kialakult helyzetről, a Northern Group együttműködésének további erősítéséről és a térség biztonságának megóvása érdekében teendő további lépésekről.¹ A megbeszélést követően a brit Védelmi Minisztérium bejelentette, hogy a Királyi Haditengerészet fregattjainak és rombolóinak a nagy távolságú precíziós csapásmérő képességei hamarosan javulni fognak a Norvégiával elinduló új együttműködést követően. Ennek keretében 11 brit Type 23 fregattot és Type 45 rombolót szerelnek fel norvég haditengerészeti csapásmérő robotrepülőgéppel (Naval Strike Missile – NSM). A Kongsberg Defence & Aerospace vállalat által gyártott szubszonikus, 185 km-nél nagyobb hatótávolságú robotrepülőgéppel a jelenleg alkalmazott, 2023-ban kivonásra kerülő amerikai Harpoon típusú, hajók elleni robotrepülőgépet fogják lecserélni. Az NSM is a vízfelszínhez közel repülve, szükség esetén intenzíven manőverezve igyekszik elkerülni az ellenséges radarok általi észlelését, korszerű célkereső és -követő rendszerével választja ki a célt, a mintegy 225 kg-os harci fejt programozható gyújtó működteti el. Az új eszközöket egyszerre három hajón telepítik, a teljes átfegyverzés 12 hónapnál egy kissé tovább fog tartani.

A BRIT HADITENGERÉSZET NÖVELI A TENGERFENÉKEN HÚZÓDÓ KRITIKUS INFRASTRUKTÚRÁK VÉDELME

A brit Királyi Haditengerészet a tengerfenéken húzódó kábelek és csővezetékek védelmére egy személyzet nélküli tengeralattjárót – víz alatti drónt – tervez beszerezni, mely a legnagyobb és legkomplexebb ilyen eszköz lesz az európai haditengerészetek által működtetettek közül.² A Délnyugat-Angliában székelő, kis méretű tengeralattjárókat gyártó M Subs vállalat egy 15,4 millió fontos szerződés keretében két éven belül leszállítja a 12 m hosszú, 2,2 m átmérőjű 17 tonnás tengeralattjárót, amely a Védelmi Minisztérium szerint az „első lépést jelenti egy olyan bevethető autonóm tengeralattjáró kifejlesztésében, amely akár személyzettel

¹ Joint Statement by the Ministers of Defence of the Northern Group 23 November 2022. The Government of Sweden, 23. 11. 2022. <https://www.government.se/statements/2022/11/joint-statement-by-the-ministers-of-defence-of-the-northern-group-23-november-2022/> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 25.)

² Andrew Chuter: UK Navy to take drone-teaming operations underwater with new submarine. Defense News, 01. 12. 2022. <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/12/01/uk-navy-to-take-drone-teaming-operations-underwater-with-new-submarine/> (Letöltés időpontja: 2022. 12. 04.)

ellátott tengeralattjárókkal – például Astute-osztályú vadász-tengeralattjárókkal együttműködve – vagy akár egyedül is hajthat végre feladatot”. A Project Cetus program keretében építendő eszköz a legújabb a britek által indított beruházások közül, melyek célja a kritikus tengerfenéki infrastruktúrák megvédése egy potenciális szabotázzsal szemben – mint amilyen, a feltételezések szerint, a Balti-tengeren történt az Északi Áramlat gázvezetékkel. Az elektromos hajtású drón tervezett hatótávolsága 1000 km. 2022 novemberében a Védelmi Minisztérium egy másik program keretében mintegy 20 millió font értékű versenytárgyalást hirdetett távirányított mélyvízi mentési képesség kialakítására, vagyis egy olyan víz alatti eszközre, amely alkalmas mélytengeri mentésre. Ezzel párhuzamosan felgyorsították az egyik többfeladatú óceánfigyelő, a víz alatti kábelek védelmére szolgáló hajó átadási folyamatát, amely így a tervezettnél előbb, már 2023 elején szolgálatba állhat.

SVÉDORSZÁG NÖVELI VÉDELMI KÖLTSÉGVETÉSÉT

Svédország újonnan megválasztott jobbközép kormánya a 2023-as költségvetésében prioritásként kezeli az ország védelmi képességeinek erősítését, hogy a védelmi kiadások 2026-ra elérhessék a GDP 2%-át.³ A 2023-as költségvetési javaslat tartalmazza a védelemre és a nemzetbiztonsági felkészülésre fordítandó kiadások 2022-höz viszonyított 1,23 milliárd dolláros növelését. A haderő katonai felszerelésekre és létesítményekre a törvényjavaslat szerint így összesen 8,3 milliárd dollárt költhet. A fő hangsúly a kibervédelem és a technikai hírszerzés fejlesztésén, a harckészültség erősítésén, valamint a haderő létszámának a növelésén van. Az új költségvetés lehetőséget ad egy kibervédelmi egység létrehozására, amellyel javul a haderő ellenálló képessége a hibrid fenyegetésekkel szemben, melyek célpontjai a svéd gazdaság működéséhez elengedhetetlen kritikus infrastruktúrák, valamint a közösségi és a magán IT-hálózatok lehetnek. Az új kormány eltökéltetését a védelem megerősítésére mi sem jellemzi jobban, hogy a „totális védelem” két – katonai és civil – elemének irányítását egy új, közös minisztérium létrehozásával tervezik megoldani. Emellett 2023-ban új Nemzeti Biztonsági Tanács is alakul, melynek fő feladata a svéd biztonságpolitikai tevékenység elemzése, áttekintése és koordinálása lesz. Svédország 2022-ben már a GDP 1,45%-át költötte védelemre, ami 2005 óta a legmagasabb arány volt.

LENGYELORSZÁG MEGFIGYELŐ MŰHOLDAKAT FOG ÜZEMELTETNI

December 27-én Varsóban tárgyalt Sébastien Lecornu francia védelmi miniszter.⁴ A tárgyalást követően lengyel partnere, Mariusz Blaszczak bejelentette, hogy megállapodás jött létre az Airbus vállalat és a lengyel fegyverzeti ügynökség között, melynek eredményeként a lengyel haderő két felderítő műholdhoz jut. Ez jó lehetőség arra, hogy a haderő az eddigieknél korábban észlelhessen az esetleges fenyegetéseket. Az üzlet értéke 575 millió euró, a két műhold pályára állítása 2027-re várható, a róluk érkező adatokat egy lengyelországi földi állomás fogadja majd. A felderítési adatok – melyek katonai fenyegetések mellett természeti katasztrófák előrejelzésére is alkalmasak lehetnek – a terepen 30 cm-es pontosságot fognak biztosítani.

³ Gerard O'Dwyer: Sweden boosts defense spending, NATO goal in mind. Defense News, 22. 11. 2022. <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/11/22/sweden-boosts-defense-spending-nato-goal-in-mind/> (Letöltés időpontja: 2022. 12. 04.)

⁴ France to provide 2 satellites, receiving station to Poland. AP, 27. 12. 2022. <https://abcnews.go.com/International/wireStory/france-provide-2-satellites-receiving-station-poland-95858575> (Letöltés időpontja: 2023. 01. 01.)

TÖRÖKORSZÁG ÚJ PILÓTA NÉLKÜLI VADÁSZREPÜLŐGÉPE VÉGREHAJTOTTA ELSŐ REPÜLÉSÉT

December 14-én a török Baykar vállalat Bayraktar Kızılelma elnevezésű drónja végrehajtotta első tesztrepülését.⁵ A drónnak azt a szerepet szánják, hogy a többrendeltetésű – partraszállító, illetve könnyű repülőgép-hordozó feladatokra is alkalmazható – Anadolu hajó fedélzetéről vadászrepülőgépként bevethető legyen. Az Anadolu lesz hamarosan a török hadiflotta zászlóshajója. A Kızılelma első tesztrepülése – amelyet az előzetesen tervezettnél (2023) korábban hajtottak végre – 18 percig tartott, a drón az Isztambultól mintegy 80 km-re lévő Corlu repülőterén szállt fel és oda is tért vissza. A prototípus megépítésétől az első tesztrepülésig 10 hónap telt el. A tervek alapján a sorozatban gyártott drón felszállótömege mintegy 6 tonna lesz, ebből 1,5 tonna lehet a fegyverzete, utazósebessége 0,6 Mach, repülési magassága 10 500 m, hatósugara 800 km, a járőrözés maximális időtartama 5 óra. Az AI-322F típusú utánégetős hajtóművét az ukrán Ivcsenko-Progressz vállalat gyártja. A drón irányítása műhold segítségével történik. Légi célok ellen alkalmazhat levegő-levegő osztályú rakétákat, felszíni célok ellen pedig 250 km feletti hatótávolságú támadó robotrepülőgépet, illetve irányított bombákat.

AZ UKRAJNAI HÁBORÚ HATÁSA OROSZORSZÁG ÉSZAKI-SARKVIDÉKI BEFOLYÁSÁRA

A klímaváltozás miatt az Északi-sarkvidék jege tízévente mintegy 13%-kal kisebb területet fed be, ami lehetőséget teremt a sarkvidéki országok számára, hogy katonai és kereskedelmi ellenőrzés alá vonjanak minél nagyobb területeket, mert ott természeti erőforrások találhatók és új hajózási útvonalak alakulhattak ki.⁶ Az elmúlt évtizedekben Oroszország a sarkvidéken jelentős erőfeszítéseket tett befolyása megszilárdítása érdekében. Moszkva elsősorban azzal biztosítja sarkvidéki katonai képességeit, hogy nagyszámú jégtörője működik ott, úttörő szerepet tölt be a sarkvidéki katonai drónok alkalmazásában, tengeri bázisokat, kifutópályákat épített, valamint rakétákat és radarrendszereket telepített. Amerikai adatok szerint 2020-ban legalább 16 orosz katonai bázis működött a térségben. A nemzetközi szakértők többségének az a véleménye, hogy az ukrajnai háború jelentős erőket és eszközöket von el az orosz sarkvidéki terjeszkedés folytatásától, bár a jégtörők és a tengeralattjárók építésében nem tapasztalható visszaesés. Ugyanakkor az ukrajnai invázió tapasztalatai alapján nyilvánvaló, hogy korábban túlbecsülték Oroszország katonai képességeit, ami elképzelhető a sarkvidéki katonai képességek esetében is. Az ukrajnai háború rengeteg orosz erőforrást elvon az északi-sarkvidéki bázisokról munkaerő és fegyverzet tekintetében, minimális légénységet hagyva maga mögött. Az is tény, hogy a nemzetközi szankciók miatt a termelés lelassult, és a háború erősen felemésztja az utánpótlást.

Szakértők szerint a jelenlegi helyzetben a Nyugatnak alkalma van arra, hogy a melegező sarkvidéken felzárkózzon az ukrajnai háborúval elfoglalt Oroszországhoz, és ehhez

⁵ Tayfun Ozberk: Turkey's future unmanned fighter jet conducts first flight. Defense News, 19. 12. 2022. <https://www.defensenews.com/industry/2022/12/19/turkeys-future-unmanned-fighter-jet-conducts-first-flight/> (Letöltés időpontja: 2022. 12. 27.)

⁶ Elisabeth Gosselin-Malo: Will the Ukraine war slow Russia's Arctic push? Defense News, 13. 01. 2023. <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/01/13/will-the-ukraine-war-slow-russias-arctic-push/> (Letöltés időpontja: 2023. 01. 17.)

a dróntechnológiák kínálnak jó lehetőséget. Az Amerikai Egyesült Államoknak és szövetségeseinek még számos sarkvidéki műveleti képességbeli hiányt kell felszámolniuk, ha utol akarják érni az oroszokat a térségben. Az amerikai drónok például az északi szélesség 77. foka felett elvesztik kommunikációs képességeiket, nem elégséges a térségben az infrastruktúra a rendszerek megfelelő működtetéséhez – az öt alaszakai bázis mellett még Grönlandon van egy. Hat sarkvidéki ország 2021-ben létrehozta a sarkvidéki integrált távérzékelési (Integrated Remote Sensing for the Arctic – IRSA) rendszert, amely négy különböző típusú drónnal, műholdakkal, repülőgépekkel és víz alatti járművekkel végez megfigyelést és felderítést. A Nyugat északi-sarkvidéki jelenlétének megerősítéséhez azonban mindenképpen szükség van több jégtörő és személyzettel ellátott állomás működtetésére a térségben.

A KÍNAI J–15 REPÜLŐGÉP HAZAI HAJTÓMŰVET KAPOTT

2022. november 23-án, a kínai J–15 típusú, repülőgép-hordozókon történő alkalmazásra tervezett repülőgép első sikeres repülésének 10. évfordulóján bemutatott videófelvétel alapján katonai szakértők megállapították, hogy az újonnan gyártott J–15-ösöket már nem az orosz Saturn AL–31 típusú hajtóműcsalád tagjai emelik magasba, hanem a kínai fejlesztésű és gyártású WS–10 Taihang hajtóművek.⁷ Más kínai repülőgépek (J–10, J–11, J–16 és J–20) is ennek a hajtóműcsaládnak a változatait kapják, de a J–15 esetében eddig az orosz gyártású volt a megfelelő. Ennek oka, hogy egy hajóról üzemeltetett repülőgéppel szemben különleges követelményeket támasztanak. Elvárják tőlük, hogy jelentős gyorsulást biztosítsanak a gép számára, elviseljék a fel- és leszállás során bekövetkező nagyobb fizikai terheléseket, kibírják a tengeri üzemeltetés okozta kihívásokat (párás és sós környezet), amelyek csökkenthetik a hajtóművek élettartamát. A kínai szakemberek vélhetően megoldották a feladatot, és sikerült megbízható saját hajtóművet kifejleszteni és gyártani, amely – véleményük szerint – van olyan jó, mint egy amerikai, vagy talán egy kicsit annál is jobb.

JAPÁN JELENTŐSEN NÖVELI VÉDELMI KÖLTSÉGVETÉSÉT

Japán a 2023 áprilisában kezdődő pénzügyi évtől jelentősen növeli a védelemre fordítandó kiadásait.⁸ A most lezárult ötéves ciklusban az ország 27,5 ezer milliárd jent költött erre a célra, a következő öt évben mintegy 56%-os nominális növekedés várható, azaz Japán 43 ezer milliárd jent (295–318 milliárd dollárt) tervez védelemre költeni. Ez az összeg a védelmi és a pénzügyi tárcák közötti kompromisszum eredménye. Az előbbi 48 ezer milliárdot kért, az utóbbi ajánlatai pedig 35 ezer milliárd körüli összegek voltak. Japán jelenleg a GDP közel 1%-át költi évente védelemre, de Kisida Fumio miniszterelnök elképzelése, hogy az új ötéves ciklus végére ez az arány elérje a 2%-ot. December 23-án – az illetékes minisztériumok közötti egyeztetéseket követően – a kormány határozott a költségvetés tervezetéről, amely szerint a 2023-as pénzügyi évben 6,82 ezer milliárd jent (51,4 milliárd dollár), a 2022-esnél

⁷ Liu Xuanzun: China's J-15 carrier-based fighter jet to get domestic engines: report. Global Times, 23. 11. 2022. <https://www.globaltimes.cn/page/202211/1280290.shtml> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 25.)

⁸ Japan eyes up to ¥43 trillion for five-year defense spending plan. Japan Times, 03. 12. 2022. <https://www.japantimes.co.jp/news/2022/12/03/national/politics-diplomacy/defense-budget-five-year-plan/> (Letöltés időpontja: 2022. 12. 04.)

26,3%-kal több, a GDP 1,19%-a jut védelemre.⁹ A költségvetés tervezetében hét prioritást neveztek meg annak érdekében, hogy „drasztikusan erősítsék Japán védelmi képességeit”. Ezek: nagyobb hatótávolságú fegyverek tömeggyártása; integrált lég- és rakétavédelem létrehozása; drónok alkalmazása; többdimenziós műveleti képességek kialakítása; vezetés-irányítási és hírszerzési képességek fejlesztése; manőverezési és erőtelepítési képességek fejlesztése; a japán haderő fenntartható működésének és ellenállási képességének javítása az ukrajnai háború tapasztalatai alapján.

TAJVANON NÖVEKSZIK A KÖTELEZŐ KATONAI SZOLGÁLAT IDŐTARTAMA

Caj Jing-ven, a Kínai Köztársaság elnöke december 27-én bejelentette, hogy 2024. január 1-jétől a kötelező katonai szolgálat időtartama a jelenlegi 4 hónapról 12 hónapra emelkedik, hogy ezzel is erősítsék a szigetország harckészültségét egy potenciális kínai támadással szemben.¹⁰ Caj jelezte, hogy a lépéssel párhuzamosan a sorállomány havi járandóságát a jelenlegi 6510 tajvani dollárról (212 USD) több mint háromszorosára, 20 320 tajvani dollárra emelik. A rendelkezés a 2005. január 1. után születettekre vonatkozik. Caj elnök azt követően hozta meg a döntését, hogy az ukrajnai orosz inváziót követően hozzáértőkkel több hónapos tárgyalássorozatot folytatott Tajvan gazdaságáról és nemzeti biztonságáról. Ukrajnának az orosz invázió elhárítására irányuló nagymértékű mozgósítása, illetve az ottani történések alapján az egykor vonakodó tajvani közvélemény üdvözölte a visszatérést a sorkötelesek hosszabb kiképzési időszakához. A kínai polgárháború befejezése, 1949 után a Kínai Köztársaság kormánya Tajvanra települt, ahol a 18 évnél idősebb férfiaknak egészen a múlt század végéig 2-3 éves kötelező katonai szolgálatot kellett teljesíteniük. Az időtartamot 2000-től folyamatosan csökkentve 2008-ban elérték az egy évet, majd egyre több önkéntest foglalkoztattak, a sorállomány főképpen támogató feladatokat látott el, a kötelező szolgálati idő 2013-ra négy hónapra csökkent. Egyes szakértők most azért aggódnak, mert szerintük nincs elegendő kiképzőállomány és létesítmény a növekvő méretű kiképzőalakulatok számára.

INDONÉZIA F–15 TÍPUSÚ REPÜLŐGÉPEKET VÁSÁROLHAT

Lloyd Austin amerikai és Prabowo Subianto indonéz védelmi miniszter 2022. november 21-én Jakartában tárgyalt – többek között használt amerikai F–15 típusú repülőgépek eladásáról.¹¹ Az amerikai Külügyminisztérium még 2022 februárjában jóváhagyta az F–15ID változatú repülőgépek és a hozzájuk tartozó felszerelés potenciális eladását Indonéziának mintegy 13,9 milliárd USD értékben. Korábbi információk szerint a szigetország 36 darab gépet venne a jelenleg hadrendben lévő amerikai, 33 darab F–16 típusú repülőgépből álló flotta kiegészítésére. Az indonéz fél szerint a tárgyalások előrehaladott állapotban vannak, azok

⁹ Takahashi Kosuke: Japan Approves 26.3% Increase in Defense Spending for Fiscal Year 2023. The Diplomat, 24. 12. 2022. <https://thediplomat.com/2022/12/japan-approves-26-3-increase-in-defense-spending-for-fiscal-year-2023/> (Letöltés időpontja: 2023. 01. 15.)

¹⁰ Joseph Yeh: Taiwan extends compulsory military service to 1 year amid China threat. Focus Taiwan, 27. 12. 2022. <https://focustaiwan.tw/politics/202212270009> (Letöltés időpontja: 2023. 01. 01.)

¹¹ Pizaro Gozali Idrus – Dandy Koswaraputra: Indonesian defense chief: Talks on F-15 purchase in 'advanced stages'. Radio Free Asia, 21. 11. 2022. <https://www.rfa.org/english/news/pacific/fighter-jets-purchase-11212022160048.html> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 25.)

befejezéséhez még a pénzügyi konstrukcióról kell megállapodni. Az amerikai fél kiemelte, hogy támogatja az indonéz haderő modernizálását, ami elősegíti a közös cél, az indiai–csendes-óceáni térség biztonságának növelését. Prabowo néhány nappal korábban Kínában járt, ahol találkozott partnerével, az Austinnal folytatott tárgyalását követően pedig hangsúlyozta, hogy országa Kínával és az Amerikai Egyesült Államokkal is baráti kapcsolatok kiépítésére törekszik. Indonéziának nincsenek területi követelései a Dél-kínai-tengert illetően, ugyanakkor Kína igényei érintik az indonéz kizárólagos gazdasági övezetet. Prabowo szerint a félreértéseket, a véleménykülönbséget és a területi vitákat tárgyalásos úton és baráti szellemben kell rendezni.

KANADA INDAI–CSENDES-ÓCEÁNI TÉRSÉGGEL KAPCSOLATOS STRATÉGIÁJA

A kanadai kormány 2022 végén összefoglalta az ország indiai–csendes-óceáni térséggel kapcsolatos stratégiáját.¹² Ez a térség a Föld lakossága több mint kétharmadának ad otthont, és ez a világ gazdaságilag leggyorsabban fejlődő régiója. A mintegy 25 ezer kilométeres csendes-óceáni partszakasszal rendelkező Kanada számára nagyon fontos a térség fejlődése és biztonsága; kiemelten kezeli az ott élő népekkel közös történelmi, kulturális és hosszú múltra tekintő kereskedelmi kapcsolatait. Kanada indiai–csendes-óceáni stratégiája erősíteni és védeni fogja az ország nemzeti és gazdasági érdekeit. Hosszú távon elkötelezi magát, hogy támogatja a demokráciát, a jogállamot, a gazdasági növekedést és az ellenálló képesség javítását, a békét és a biztonságot, az emberi jogokat, a fenntartható fejlődést, a nemek közötti egyenlőséget, valamint elősegíti a környezetvédelmet. A stratégia keretében Kanada erősíti katonai jelenlétét a térségben, valamint fejleszti hírszerzését és erősíti kibervédelmét, hogy előmozdítsa a biztonságot a régióban, valamint megvédje állampolgárait a külföldi beavatkozásoktól és a kibervédelemektől.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Canada's strategy for the Indo-Pacific. Government of Canada. <https://www.international.gc.ca/campaign-campagne/indo-pacific-pacifique/index.aspx?lang=eng>
- Chuter, Andrew: *UK Navy to take drone-teaming operations underwater with new submarine*. Defense News, 01. 12. 2022. <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/12/01/uk-navy-to-take-drone-teaming-operations-underwater-with-new-submarine/>
- France to provide 2 satellites, receiving station to Poland. AP, 27. 12. 2022. <https://abcnews.go.com/International/wireStory/france-provide-2-satellites-receiving-station-poland-95858575>
- Gosselin-Malo, Elisabeth: *Will the Ukraine war slow Russia's Arctic push?* Defense News, 13. 01. 2023. <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/01/13/will-the-ukraine-war-slow-russias-arctic-push/>
- Idrus, Pizaro Gozali – Koswaraputra, Dandy: *Indonesian defense chief: Talks on F-15 purchase in 'advanced stages'*. Radio Free Asia, 21. 11. 2022. <https://www.rfa.org/english/news/pacific/fighter-jets-purchase-11212022160048.html>

¹² Canada's strategy for the Indo-Pacific. Government of Canada. <https://www.international.gc.ca/campaign-campagne/indo-pacific-pacifique/index.aspx?lang=eng> (Letöltés időpontja: 2022. 12. 04.)

- Japan eyes up to ¥43 trillion for five-year defense spending plan. Japan Times, 03. 12. 2022. <https://www.japantimes.co.jp/news/2022/12/03/national/politics-diplomacy/defense-budget-five-year-plan/>
- Joint Statement by the Ministers of Defence of the Northern Group 23 November 2022. The Government of Sweden, 23. 11. 2022. <https://www.government.se/statements/2022/11/joint-statement-by-the-ministers-of-defence-of-the-northern-group-23-november-2022/>
- Kosuke Takahashi: *Japan Approves 26.3% Increase in Defense Spending for Fiscal Year 2023*. The Diplomat, 24. 12. 2022. <https://thediplomat.com/2022/12/japan-approves-26-3-increase-in-defense-spending-for-fiscal-year-2023/>
- O'Dwyer, Gerard: *Sweden boosts defense spending, NATO goal in mind*. Defense News, 22. 11. 2022. <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/11/22/sweden-boosts-defense-spending-nato-goal-in-mind/>
- Ozberk, Tayfun: *Turkey's future unmanned fighter jet conducts first flight*. Defense News, 19. 12. 2022. <https://www.defensenews.com/industry/2022/12/19/turkeys-future-unmanned-fighter-jet-conducts-first-flight/>
- Xuanzun, Liu: *China's J-15 carrier-based fighter jet to get domestic engines: report*. Global Times, 23. 11. 2022. <https://www.globaltimes.cn/page/202211/1280290.shtml>
- Yeh, Joseph: *Taiwan extends compulsory military service to 1 year amid China threat*. Focus Taiwan, 27. 12. 2022. <https://focustaiwan.tw/politics/202212270009>

Pontosítás

A Honvédségi Szemle 2023/1. számában adtuk közre Komáromi Csaba: Egy műszaki alakulat emlékére című tanulmányát. Az írásban két főtiszt esetében a közölt adatok pontosításra szorulnak.

Nyers József mk. őrnagy, aki a tanulmányban szereplő alakulat út- és hídépítő zászlóaljának parancsnoka volt ebben a rendfokozatban, 2007. április 30. és 2014. augusztus 15. között még aktív állományúként, az MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Ezred parancsnokaként szolgált, ezredesi rendfokozatban.

Létai Attila alezredes – aki szintén az említett alakulathoz teljesített szolgálatot törzsfőnökként – az IFOR–SFOR kötelékében való szolgálatakor még aktív állományú volt, később ezredesként vonult nyugállományba.

A szerk.